

KUTSALLAŞAN META

Araştırma Konusu: Tahsin Yücel'in "Kumru ile Kumru" yapıtında uzam-insan ilişkisinin incelenmesi.

Kategori: Category 1

Sözcük Sayısı: 4000

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	2
2. Kumru ile Kumru Yapıtındaki Uzamlar.....	4
2.1 Evler.....	4
2.2 Süpermarket.....	12
3. Bireye etkisiyle uzam.....	14
4. Sonuç.....	17

1. Giriş

Edebi yapıtlarda “uzam”, “zaman” ve “kişi” olay örgüsünün kurgulanması sürecinde tamamlayıcı unsurlardır. “Uzam” unsuru yapıtın geçtiği dönemde farklı konumlardaki karakterlerin içerisinde bulunduğu kontrastlığın aktarılması için özellikle kurgulanabilir. Uzamdaki kişilerin nasıl bir sosyokültürel yapı ile çevrelendikleri, sosyoekonomik durumlarının nasıl olduğu veya nasıl bir sistem etrafında yapılandıkları, buldukları uzam bağlamında değişiklik gösterir. Bu nedenle yapıttaki bir karakter analiz edilirken o karakterin bulunduğu uzam göz ardı edilirse, o karakterin tamamen özümsemesi ve anlaşılması mümkün değildir. Bu durumda uzam, insanın dünya üzerindeki konumunun bir ifadesidir denebilir. Bu konum doğal, doğal olmayan, canlı, cansız tüm nesnelere belirtilmiştir.¹ Uzam sadece karakterlerin konumu olmaktan çıkar. Bu karakterlerin yapıtta eleştirilen düşüncelerin şekillenmesinde oynadığı rolün de bir parçasıdır. Bu uzamda bulunan odak figürler dışarısındaki kişiler, mekanın fiziksel yapısı ve bu uzamda bulundan cansız nesnelere; uzamın yazarın gözlemlerini ve eleştirilerini aktarabilmek için yarattığı atmosferin bir parçasıdır.

“Yazar, romandaki öyküyü gerçek ya da gerçeği çağrıştıran, ona özgünlük kazandıran bir uzamda, belli bir düzene göre kurgular. Böylece, çok sayıda bilinen, tanınan uzamsal göndergelerin, yer adlarının, ekinsel bilgilerin anlatı içindeki gerçek etkisini saptamak kolaylaşır. “Yerler düzenlenir, bir dizge oluşturulur ve anlam üretilir.” (Reuter, 1991: 54-55) Roman, genellikle açık bir uzamda kurgulanır. Eğer uzam kapalı ise, yazar kimi imgesel gidiş-gelişlerle uzama bir derinlik ve genişlik kazandırır. Burası imgesel ve aktarılan bir başka uzama (yere) dönüşür.” (Tilbe-İşler)

Yücel “*Kumru ile Kumru*” eserinde uzam değişikliklerinde karşıtlık yaratmış, bu karşıtlık kendisinin “kapitalizm” eleştirisini kişiler üzerinden olay örgüsü boyunca gözlemlememizi sağlamıştır. Yazar, gerçek uzamlarla birlikte, imgesel uzamlar yaratmış ve bu uzamların bağlantılarını betimlemelerle kurmuştur.

Bu tezde, Tahsin Yücel’in *Kumru ile Kumru* yapıtında uzam farklılıklarının karakterler üzerindeki etkisi ve bu etkinin tüketim toplumu ile ilişkilendirilmesi incelenmiştir. Yapıttaki odak figürlerin geçmişi, bu figürlerin farklı uzamlar ile paralel gerçekleşen kimlik dönüşümleri ve bu değişimlerin kapitalist sistem ile ne ölçüde ve nasıl şekillendiği incelenmiş; özellikle karakterlerin kurgulanmasında uzam değişikliği noktalarından karakterlerin kimliği bağlamında öncesi ve sonrası çatışması ve görülen radikal dönüşüm eleştirel bakış açısıyla açıklanmıştır. Bu edebi eleştiri, *Kumru ile Kumru* yapıtında Kumru’nun tüketim kültürü tarafından şekillendirilmesi uzamla ilişkilendirilerek bireye etkisi bağlamında nasıl işlendiğini incelemeyi amaçlamaktadır.

2. Kumru ile Kumru Yapıtındaki Uzamlar

2.1 Evler

“Memleket”

Eserlerde odak figürlerin romanın başında bulunduğu uzam ve roman sonuna kadar bulunduğu uzamlar değişiklik gösterebilir. “*Kumru ile Kumru*” yapıtında bu uzam değişikliği ve Kumru karakterinin varoluşsal açıdan değişimi bir uyum içerisindedir. Romanın başladığı uzam olan

“memleket” yani Kumru’nun doğduğu köy, modernleşmenin ve makineleşmenin henüz ulaşamadığı; İstanbul uzamının içerdiği metropol hayatının izlerinin daha görülmediği bir uzamdır. Figür, doğayla iç içe ve dar bir çevre içerisinde büyümüştür. Bu uzam Kumru’nun konfor alanıdır, alıştığı yaşam döngüsünün gerçekleştiği uzamdır. *"Burası, yazarın kahramanını yerleştiği belli bir yerdir. Burası kahramanın bildiği, tanıdığı, alışık olduğu uzamdır. 'Oysa başka bir yer hep uzaklığı, bilinmezliği, yeniliği içerir; kısacası yabancı bir uzamdır"* (Kıran, 229) Bu uzamın kendisinde huzur, mutluluk, güven gibi tatmin edici hisler uyandırdığını sıkça belirtir. Tahsin Yücel, Kumru’nun köy hayatını ve oradaki aile yapısını betimlerken kent hayatının normallerinden uzak “küçük insan” yaşamını “memleket” uzamıyla bağdaştırmıştır. Geleneksel bir yapısı olan ailesiyle şehirden uzak bir köyde, “Anadolu insanı” diye adlandırılan insanlardan biri olarak yaşar. Yoksul bir ailenin çocuğu olan Kumru yaşadıkları küçük köylerinde gösterişsiz, sade ve basit bir hayat sürer. Bu bağlamda daha memleketinden farklı bir uzam görmemiş Kumru; hayatı boyunca para ile yakından hiçbir ilişkisi olmamasının bir yansıması olarak makineleşme, para ile sahip olunan güç ve mala tapma gibi, kentli insanların hayatlarını ele geçiren ve modernleşme adı altında her bireyi kapitalist düzene katkı sağlamaya sürükleyen kavramlarla daha tanışmamıştır. İstanbul’a taşındıktan sonra daha köylü kimliğinden uzaklaşmamış Kumru; yabancısı olduğu uzamda kendi hayatından izler aramaktadır. Kendini güvende hissetmek ve yalnız hissetmemek için tutunacak bir unsura ihtiyaç duymaktadır. *"Ama hepsinin en güzeli bahçedeki ağacı..., bundan sonra, güzel havalarda, zamanının çoğunu bahçede, küçük nar ağacının altında geçirmeye başladı."* (Yücel 2005: 20) Memleketini memleketi yapan ve kimliğini oluşturan doğa unsurundan izleri, Kumru karakteri köyünden başka ilk bulunduğu uzamda aramıştır.

“Memleket” olmayan, İstanbul

Yapıttaki uzamlar ve uzam değişimleri, Kumru karakterinin ve diğer karakterlerin kapitalist düzenin bir parçası olmaya başlamasının bir yansıması olarak kullanılmıştır. İstanbul uzamı, köy uzamıyla bir zıtlık içerisindedir. Köy hayatı ne kadar paradan, makineleşmeden, modern hayattan uzaksa; İstanbul’un kaotik, ihtişamlı ve süratli hayatı bu kavramlarla eşleşir. Yazar’ın ikinci uzamı İstanbul seçmesi; İstanbul’un Anadolu’nun izlerinden en çok arınmıştır, tüketim kültürünü ve köy kent zıtlığını kitaba da adını verecek olan Kumru’nun içindeki metaya düşkün olan ikinci beni ortaya çıkartacaktır. Böylece okurlar, kapitalizmin bireylerin düşünce sistemini ve karakter gelişimini hangi ölçüde etkilediğini daha net gözlemleyebilmişlerdir. Yapıttaki olay örgüsünde Kumru’nun Pehlivan’la evlenmesinin sonucunda İstanbul’da bir apartman dairesine taşınması, Kumru karakterinin değişime gireceğinin ilk belirtisi olmuştur. Metropolde yaşamasına karşın küçük insan alışkanlıklarının vazgeçilmesinin oldukça zor olduğu ve dünyaya geldikleri süreden itibaren yaşamlarının bir parçası olan düzenlerini, buldukları mekan fark etmeksizin devam ettirdikleri bilinen bu insanların modernleşme sürecine olabildiğince direnç gösterecekleri, Kumru karakteri ve Haydar karakterinin İstanbul’daki ilk zamanlarında kurdukları düzen üzerinden işlenmiştir. Tamamen farklı bir uzama geçen karakterler beklenildiği üzere sarsıcı bir kültür şoku ile karşılaşacaklardır.

“...Günay apartmanına doğru yol alırken birbiri içinde erimiş gürültüler, renk renk ışıklar, birbirine bağlıymış gibi geçen sayısız arabalar, neredeyse tek sözcüğünü bile anlayamadığı konuşmalar karşısında, gerçekten kocaman, gerçekten ürktüücü bir ortamda bulunduğunu sezinleyerek ürperdi.” (Yücel, 2005: 17)

Yeni tanıştığı bu şehir, Kumru karakteri için korkutucu ve yabancı bir uzamdır. İstanbul, geldiği köyden büyük ölçülerde farklıdır ve bu durum Kumru'ya hayat bağlamında bir şaşkınlık hissettir.

“Ama en büyük şaşkınlığı da burada, başını kaldırıp göğe baktığı zaman duydu: havanın açık olmasına karşın, İstanbul’un göğünde hiç yıldız yoktu. ‘Bir tek yıldız bile yok, bir tek yıldız bile!’ dedi. ‘...Allahım, büyük Allahım nereye geldim ben böyle, bizim oralardan ne kadar uzaklara düştüm!’ diye söylendi titreyerek.” (Yücel, 2005: 18)

Bu uzamsal değişim, Kumru'nun yabancı olduğu yeni bir dünyayla tanışmasını ve sahip olduğu alışkanlıkları ve düzeni geride bırakmasına neden olmuştur. İstanbul'da yaşayan bireyler, bu kentin özelliklerinin bir yansımasıdır. Kent uzamına yabancı olan burada yaşayan insanlara da yabancılaşmış, hatta onları kendisinden farklı yaratılmış bir canlı topluluğu olarak görür.

“Kumru, İstanbul'dan geldi geleli, İsmail bey de içinde olmak üzere, tüm kentlileri başka bir insan türünün örnekleri gibi görüyor, onları herhangi bir eleştiri, öfke ya da imrenme konusu olmayacak ölçüde kendinden uzak buluyordu.” (Yücel, 2005: 43)

İstanbul'daki hayatlarının başladığı ilk evleri olan ve kapıcılıklarını yaptıkları apartmandaki daireleri, Kumru'nun köy hayatından izler taşımakta ve memleketinde sürdürdüğü alışkanlıkları devam ettirmeye zemin hazırlayan bir uzamdır. Köylerindeki “küçük insan” düzenlerinin en belirleyici faktörü olan yoksulluk, bu uzamda kendilerine kurmaya çalıştıkları hayatın bir parçasıdır. Kumru, kocası Haydar'la aynı tabaktan yiyor, sadece gerekli ev gereçleriyle yetiniyor ve yaşam mücadelesi vermeye devam ediyordu. Kumru İstanbul'la yeni tanıştığında duyduğu güvensizlik, ürkme ve şaşırma hislerini üzerinden attığında kent yaşamına

adım adım uyum sağlamaya başlar. Mahallesinde geldiği köydeki bireyleri anımsatan komşularıyla tanışması, yoğun bir şekilde hissettiği yabancılaşma hissini azaltmıştır. Komşularıyla kurduğu ilişki Kumru'ya güven hissini sağlamakta ve alışılmadık bir kentte kendisinden çok daha farklı gördüğü kentliler arasında bir dayanışma ortamı yaratmıştır. Bu sayede birkaç ay geçtikten sonra bu kentte olan ve memleketinde olmayanlar artık ürkütücü nesnelere veya farklı cins insanlar değil, Kumru'nun sahip olduğu için memnun olduğu olgular ve karakterlerine bürüneceği insanlar haline gelmiştir. ‘ *Evinden fazlasıyla hoşnuttu: küçük olmasına küçüktü ya düşlerini aşmaktaydı...Yemek de yer sofrası değil, küçük bir masanın üstünde...tahta iskemlelere oturularak yeniliyordu. Bundan güzeli eskiden yalnızca adını bildiği elektrikli: parmağını duvardaki düğmenin üst yanına bastırdın mı lamba ortalığı aydınlatıveriyor, alt yanına bastırdın mı kendiliğinden söniyordu.*’ (Yücel, 2005: 19) Kumru karakteri daha önce hiçbir türüyle tanışmadığı teknoloji gerçeğini fark etmiş; beraberinde getirdiği hayatı hızlandırma, kolaylaştırma ve süreklilik kavramları tarafından büyülenmiştir.

Tuna Hanım'ın evi

Roman'da Kumru'nun dönüşümünün başladığı noktalardan biri Kumru karakterinin Tuna Hanım'ın evinde çalışmaya başlaması ve Tuna Hanım'ın buzdolabıyla tanışması olmuştur. Tuna Hanım'ın evi Kumru karakteri için değer gördüğü, kendini güvende hissettiği ve edilgenlikten etkenliğe geçtiği bir uzam haline gelmiştir. ‘ *... Temizliğe gelmiş bir kapıcı karısı değil de konukluğa gelmiş bir hanımmış gibi, neredeyse zor kullanılarak başköşedeki koltuğa oturup ona kendi eliyle bir sabah kahvesi yapmaya gitmişti...Doğru, bu ev de temizliğe gittiği tüm evler gibiydi, hatta çoklarından küçüktü; gene de başkaydı, insan hiçbir şeyin ağırlığını duymadan, çok güzel bir düştü devinir gibi deviniyordu içinde.*’ (Yücel, 18) Tuna Hanım'ın

Kumru'ya karşı sevecen ve sevgi dolu tavrı, Kumru karakterinin çatıştığı kentli profili hakkındaki yargılarını yumuşatmıştır. Kumru'nun içindeyken güzel hisler duyduğu bu ev, nesnel bağlamda da Kumru'da güzellik kavramını çağrıştırmaya başlamıştır. Soyut olan hislerini anlamlandıramayan Kumru, bu hisleri somutlaştırmış ve onları nesnel olarak Tuna Hanım'ın eviyle bağdaştırmıştır. *'Ayrılırken de, ayrıldıktan sonra da hep "Cennet gibi bir ev!" diye geçirmişti içinden. Ancak, çok güzel bir ev olduğunu yineleyip durmasına karşın, Pehlivan'a Tuna Hanımın evinin neden güzel olduğu bir türlü açıklayamadı.'* (Yücel, 19)Bu uzam, Kumru'nun modernleşme sürecinin başladığı uzam olmuştur. Geleneklerine, göreneklerine ve inançlarına bağlı olan Kumru, İstanbul'a geldikten sonra da bu olgulara bağlı kalmıştır. Tuna Hanım'ın evinde özellikle toplumsal cinsiyet bağlamında kendine Kumru'dan çok daha farklı roller biçmiş, çok daha farklı bir kimlik benimsemiş bir kadın olan Tuna Hanım'la tanışmış ve onun yönlendirmesiyle kendi kimliğini yeniden tanımlamıştır. Memleketindeki edilgen, egemen olunan ve ikinci plan olan kadın figür anlayışıyla çelişen bir kadın figür gören Kumru; ilk tepki olarak yadırgasa da, daha sonra çok güvendiği ve saygı duyduğu Tuna Hanımın yönlendirmelerine teslim olmuştur.

'-Şu başındaki örtüyü çıkarır mısın?

-Bürgümü mü?

-Evet, bürgünü.

-...Kumru, güzelim böyle çok daha güzelsin! dedi.' (Yücel, 54/55)

Tuna Hanım, Kumru karakterini hem biçimsel hem de düşünsel bağlamda kentli bir birey yapısına büründürmek ve modern hayata adapte etmek amacı gütmüştür.

'- Tuna Hanım, neden kitap okuyorsun ki? Hala okula gitmiyorsun ya?

-...İnsan yalnız okula gittiği için mi okur?

- Başka ne için okusun ki? Sen evlenmişsin, kocan var, evin var her şeyin tamam.'

-Olduğum yerden başka bir yerde olabilmek için, diye ekledi.' (Yücel, 56)

Kumru'nun modernleşmeye ve kent hayatında dair en çok dikkatini çeken gerçeklik, mala sahip olma gerçekliği olmuştur. Modernleşmeye dair; düşünce yapısı olarak dönüşmek, dış görünüş bağlamında Batılılaşmak veya kadın kimliğiyle toplumda farklı bir yer alma arzuları yerine, Kumru karakterinin başlıca mal sahip olma tutkusu ve mala tapma özelliği ön plana çıkmıştır. Kumru karakterinin dönüşümünün bu şekilde kurgulanması, kapitalizmin olumsuz etkilerinin gözlemlenmesi amacıyla şekillendirilmiştir. '*O gün de, sonraki günlerde de yineledi durdu bu sözcüğü: onun için bir tutkudan söz edilebilirse tutkusunun tek nesnesi Vestigos, yani Tuna hanımın buzdolabıydı.*' (Yücel, 2005:63) Kumru karakteri Tuna Hanım'ın evindeki buzdolabından tutkulu ve hırslı bir tavırla istemektedir. Buzdolabı, romandaki modern hayata ve makineleşmeye geçiş bağlamındaki değişimin bir simgesi olarak kullanılmıştır. Daha önce teknolojiyle ve makinelerle karşılaşmamış olan Kumru için buzdolabı, yeni hayatında ve içinde bulunduğu topluma adapte olabilmek için bir çıkış yolu olarak görülmüştür. Buzdolabına karşı beslediği hayranlık ve arzu duygularının günden güne artması, sahip olabilmek için maddi ve manevi olarak her türlü fedakarlığı göstermeye hazır olması Kumru karakterinin kapitalist düzenin içerisine çekildiğinin ilk izleri olmuştur. Başlarda her ne kadar İstanbul'daki yeni hayatında kendisini yabancı hissetse de, zaman geçtikçe ve Tuna Hanım gibi bu düzene alışkın bireylerle ilişki kurdukça kendisi de bu düzenin getirilerini gerçekleştirmeye başlamıştır. Buzdolabının, yeni evine aidiyet duygusu beslemesi için bir araç olacağını düşünmektedir. Özellikle Tuna Hanım'ın buzdolabını istemesi bu durumu açıklar. Kumru'nun gözünde Tuna Hanım modern toplum içerisinde başarılı bir şekilde var olmayı başaran, ideal bir hayata sahip olan bir kadındır. Kendisine sevgi ve saygı besleyen Kumru, Tuna Hanım'ın kendisini ve hayatını idealize eder. Buzdolabının, Tuna Hanım'ın hayatının ideal düzenin oluşmasında önemli bir rol oynadığını sanan Kumru, kendisinin de aynı buzdolabına sahip olmasının Tuna Hanım ile aynı yaşamı sürdürmeye yardımcı olacağını sanmaktadır.

14 numaralı daire

Pehlivan kapıcılık mesleğini bırakıp İsmail Bey'in korumalığını yapmaya başladıktan sonra Pehlivan ve özellikle Kumru'nun yaşam tarzı tamamen değişmiştir. Değişim özellikle kapıcı dairesinde oturan bu ailenin, apartmanın üst katlarındaki bir daireye taşınmasıyla başlar. Bu evde kuracakları kentsoylu yaşam, Kumru'nun istediği her şeye sahip olabilmesi için kurulacaktır. Bu amaç uğruna Pehlivan fiziksel gücünü, zamanını ve enerjisini kullanarak çalıştığı ve emekçiliğiyle kazandığı paradan vazgeçip; ahlaki değerlerini yok sayarak hızlı ve kolay para kazanmayı seçmiştir. İsmail Bey gibi bir otoritenin “pis işlerini” yaparak Kumru'nun tüm isteklerini ve sürekliliği olan alışveriş ihtiyacını karşılamayı amaçlamıştır. Gelen yüklüce para sayesinde Kumru'nun da artık gündeliğe gitmesine gerek kalmamıştır. Kumru karakterinin hep daha fazlasına sahip olma tutkusu, daha fazla para gerektirmektedir ve bu paranın nereden, nasıl geldiği onu ilgilendirmez. Pehlivan'ın bir daha geri dönmeyeceğine dair verdiği yemini bozup İsmail Bey ile çalışması Kumru için üstüne düşünülecek bir unsur değildir. Kapitalist bir düzende, belirli farklılıkları olan sınıflar vardır. İşçi sınıfı, orta sınıfa; orta sınıf, burjuva sınıfına ve burjuva sınıfı da sahip olduklarından daha fazlasına sahip olmayı arzular. Bu düzenin bir parçası olan bireyler hayatları boyunca hep daha fazlasına, daha gösterişlisine ve daha yenisine sahip olmak ister, bu durum isteklerine ulaşma yolunda her şeyin mubah olduğunu düşünmelerine yol açar.

Yeni evlerine taşınmalarıyla modern hayata daha da entegre olan aile, yeni dünya düzenin bireylerin hayatına zaman içinde taşıdığı yaygın bir hisle tanışır: yalnızlık hissi. Aile, kapıcı dairelerinde yaşam koşullarıyla mücadele erken paylaşmak, yardımlaşmak ve beraber olmak

zorundadır. 14 numaralı daireye taşındıktan sonra hayatlarına giren bolluk, rahatlık ve bireysellik olguları aile bağlarını git gide seyreletmiştir.

“ -Herkes bizim gibi aynı kaptan yemek yemez, kendi tabağından yer, tabaklar da yemekle birlikte değişir. Bence dört kişi aynı kaptan yemek bu eve yakışmaz, dedi.”

-... Hakan haklı, gittiğim tüm evlerde insanlar ayrı kaplarda yiyordu yemeklerini. Biz de artık ayrı kaplarda yeriz, hem de çatal bıçakla yeriz, bu akşamdan tezi yok.” (Yücel, 184)

Modern bir aile yapısı oluşturmaya çalışan aile bireyleri git gide birbirinden uzaklaşmış, yalnızlaşmış ve birbirlerine yabancılaşmıştır. Geleneksel aile yapısını eleştiren kapitalist düzen, modern aile yapısına önceki yapıda sahip olunan mutluluk, içtenlik, samimiyet ve birlik beraberlik duygularını taşıyamamıştır. Hayat serüvenleri mala tapma, sahip olma ve yetinememe olgularıyla kaplanmış. “Aynı anda anasının mektubu serildi gözleri önüne, dört koca sayfa boyunca, şu çevresindeki nesnelere, salonlardaki halılarla, koltuklarla, televizyon ve telefonla övünmekten başka bir şey yapmadığını, özleminden çok ilgisizliğini, sevgisinden çok uzaklığını dile getirdiğini ayımsadı, bunalacak gibi oldu.” (Yücel, 200) Aile bağları kopan ve yalnızlaşan bireyler git gide mutsuzlaşır.

Mutluluğu sahip olduğu makinalarda aramış olan Kumru, bu şekilde aradığı duyguya sahip olamayacağını anlayınca kendini iç karartıcı bir konumda bulmuştur. “...Uzaktan kumandayı eline aldı, yeryüzünde anlamadığı ne varsa, hepsinden oç almak istercesine, görüntülerin ekranda şöyle iyice belirmelerine, yani yüzün yüz, yolun yol, evin ev olduğunun açıkça görülmesine bile olanak bırakmadan, hızlı olduğu kadar da karalı bir zaplama işlemine başladı. En az yarım saat zapladı böyle. Sonra kalktı, bir pencere açtı, bir yıldız görmek ve rahat bir soluk almak umuduyla gözlerini göğe dikti. Ama gök hem olmayacak gibi kararmış, hem de çok aşağılara inmişti.” (Yücel, 200) Kumru karakteri eski hayatına özlem duymaya başlamış, sahip olduğu hayat için verdiği çabalardan pişmanlık duymaya başlamıştır. 14

numaralı daire uzamı, Kumru karakterinin kentli bir bireye dönüşümünün tamamlandığı fakat modern yaşam hakkındaki tüm beklentilerinin olumsuzluğa dönüşmesi sonucu hayal kırıklığına uğradığı ve kimlik bunalımına girdiği uzam olmuştur.

2.2 Süpermarket

Yazar, roman boyunca farklı imge ve simgeler ile kapitalizm gerçeğini sembolize etmiş ve kapitalist bir düzeni somut olgularla örneklemiştir. Süpermarket uzamı romanda bir kapitalizm simülasyonu gibi kurgulanmış, bu düzenin günlük hayattaki getirilerini ve görüntüsünü bu uzam içerisinde toplamıştır. Bir süpermarket modern hayatta bireylerin sıklıkla alışveriş yapmak ve almak istediği her şeyi tek bir ortamda toplandığını görmek için gittiği bir yerdir. Belli bir düzen ve nizamilik içerisinde ürünler raflarda fazla miktarlarda dizilidir. Bir ürünün birkaç çeşidi ve boyutu bulunur ve istenilen her şeyin istenilen miktarda alınması serbesttir. Süpermarket içerisinde; teknolojiyi, gösterişi, bolluğu ve sürati bulunduran bir uzamdır. Bu olguların hepsi bireyde mala tapma, nesnelere iye olma ve yetinememe duygularını tetikleyen olgulardır. Bu nedenle romanda ‘*Migros*’, kapitalist düzende bireylerin nesnelere tutsağı oluşunun bir simgesi olarak kullanılmıştır. Yazar, marketi Kumru karakterinin gözünden gerçeküstü bir yer gibi betimlemiştir.

‘-Ben bu şeytan icadına binmem, dedi.

Yıldırım gene güldü, çocuk olan kendisi değil de Kumru'ymuş gibi konuştu, yürüyen merdivenle çıkmanın da inmenin de çok kolay olduğunu, korkuyorsa, kolundan tutmasının yeteceğini söyledi.’(Yücel,126) Bilinmeyen Kumu karakterinde hep bir korku ve kaygı duygusu uyandırmıştır. *“ Korku, Kumru'yu durmadan içten içe kemirir ve onun psikolojik olarak çatışmalar yaşayarak kendini tanımasını sebep olur...Kumru da metanın çekiciliğinden korkar. Onun korkusu, metanın insan yaşamı içerisindeki soluksuz ilerleyişi ve kişileştirilmiş halidir.”*

(Şahin, 393) Daha önce alışverişini mahalledeki bakkaldan yapan Kumru, markete girince İstanbul'a ilk gelişinde yaşadığı gibi ürker çünkü kent hayatının olmazsa olmazı, kapitalizmin demirbaşlarından olan alışveriş eyleminin modern hayatta gerçekleştiği uzama gelmiştir. *'Kimse bu bolluk alanının ortağı olmadığına, ortalıkta patron denilebilecek bir kimse de bulunmadığına göre, o iki kocaman camın arasından belki de cennete geldiğini, Tuna Hanım arabayı tepeleme doldurduğuna göre de buradan hiç çıkmayacağını düşündü, bayılacak gibi oldu.'* (Yücel, 82) Kumru karakteri, süpermarkete bir tutkuyla bağlı olduğu buzdolabını *'doymak'* için gider. *'Buzdolabını doymak'* imgesi, Kumru'nun tüketim çılgınlığını beslemesinin bir yansıması olarak kullanılmıştır. Marketten alışveriş yaptıkça daha fazla tüketiyor ve tükettikçe daha fazla alışveriş yapıyordu. Bu döngü, kent uzamında bireylerin gittikçe nesnelere tutsak olmasına neden olmuş ve bu döngü sayesinde kapitalizm ayakta kalmış, beslenmiştir. Kumru, süpermarket uzamıyla tanıştıktan sonra, tüketim toplumunun bir parçası olmuştur.

3. Bireye etkisiyle uzam

Büyük şehir uzamı bireylerin hayatına modernleşme ilkesini getirdiği gibi beraberinde topluma ve bireyin özüne yabancılaşma, yalnızlaşma ve kaybolma hissi gibi varoluşsal sancuları getirir. Kapitalizm, bireylerin bu hislerini besleyerek tüketmeyi bu hislerin bir tedavisi gibi öne sürer. *"Kumru'nun metalaşmış düzenin içerisinde yer edinmesi, onu silerek ötekileştirir. Ötekileşen Kumru, varlığını metalaşan nesnelere tutunarak önceler. Metalaşmış yaşam içinde Kumru trajiği, tüm insanlığın kendi öz değerlerinden uzaklaşan, yaşamın kutsallığını silen ve insanı değer yitimine uğratan, yalıtık değerler silsilesi haline gelir."* (Şahin 2007, 384)

Kişilerin; sıradan, güçsüz, savunmasız ve saf kalması bu düzenin sürekliliğinin zeminidir. Kalıcı olmayan güzel hisler uyandıran alışveriş ve tüketme duygusu bir süre sonra bağımlılık haline gelir ve bireyleri tutsak altına alır. Geçici mutluluk duygusu kendilerini terk edince tekrardan mutlu olmak için kişiler tüketmeye devam eder. Bu döngünün içerisinde bireyler bir türlü tatmin olamaz. Kumru, Tuna Hanım'da gördüğü buzdolabını bir tutkuyla istemektedir. Buzdolabını almak istemesi, Kumru'nun metalaşmış yaşam biçiminin içerisinde sürükleneceğinin habercisi olmuştur. Buzdolabına sahip olduktan sonra bir süre Kumru, bu nesne tarafından büyülenmiş ve ruhsal bir sarhoşluk etkisi altında kalmıştır. *“Uzulca diz çöktü, dolaptan yayılan serinliği hazla içerisine çekerken..., en altta buzlu camın ardından zor seçilen meyvelere hayranlıkla baktı, tüm yeryüzü bu dolapla kendisine indirgenmiş gibi öylece çömelip kaldı.”* (Yücel, 53) Yazar, romanda bilinçli olarak buzdolabını Kumru karakterinin ağzından çok ayrıntılı ve abartılı bir şekilde birçok kez betimlemiştir. Betimlemeler bireyler için nesnelere kutsallaştığının ve büyülediğinin bir yansımasıdır.

Yapıtta; sahip olunan metanın bir simgesi olarak kullanılan birkaç birey ve nesne tutsaklığı daha vardır. Kumru'nun sahip olduğu buzdolabı gibi; Haydar'ın koltuğu, Sultan'ın kaset çaları ve Hakan'ın bilgisayarını vardır. Sultan karakteriyle birlikte, zaman ilerledikçe mala tapma ilkesini benimseyen her karakterin; bağlı olduğu, çevrelerindeki çoğu şeyden daha çok değer verdiği bir eşyası vardır ve bu eşyalara teslim olmuşlardır.

Zaman geçtikçe Kumru'nun yaşadığı tatmin olma ve haz duyguları azalmış ve buzdolabına duyduğu hayranlık duygusu etkisinden çıkmıştır. Kendisi için yeni bir hedef, sahip olacak yeni nesnelere arayışına girmiştir. Kısa bir süre sonra aynı istek ve arzuyu televizyon almak için de hissetmiştir. Kapitalist düzenin gittikçe daha çok içerisine sürüklenen Kumru'nun bu süreçte elde etmek istediği eşyalar, kendisi için hayatındaki bir araç değil hayatının amacı haline gelmiştir. Romanın devamında kısa bir süre sonra, buzdolabının yerini; televizyon, bulaşık

makinesi, fırın ve bilgisayar gibi diğer makineler almıştır fakat sahip olduğu bu nesnelere kendisine mutluluğu getireceği konusunda hayal kırıklığına uğramıştır. Yücel, yapıtta tanrısal bakış açısıyla Kumru karakterinin iç karartıcı durumunu ve hissettiği çaresizlik duygusunu tanrısal bakış açısıyla okura aktarmıştır. “...*daha birkaç gün öncesine kadar çamaşır makinesinden bulaşık makinesine, bulaşık makinesinden fırına koşmayı..., ayısı durmadan artan giysiler arasında seçimler yapmayı birer üstünlük, birer mutluluk nedeni olarak değerlendirirken, şimdi tümünün umutsuz bir çarpınış devinimleri olduğunu sezinliyor, o araçları rahatlıkla kullanmanın bundan böyle kendisine hiçbir haz vermeyeceğini biliyordu.*” (Yücel, 205) Kent yaşamında bireyler düşledikleri her şeye sahip olmalarına rağmen doldurmak için çabaladıkları duygusal boşluğu dolduramazlar.

Roman’da işlenen güncel ve küresel sorunsallardan biri olan kapitalizmin toplumdaki bireyleri tekdüzeleştirilmesi ve sıradanlaştırılması durumu, karakterlerin kişilik ve karakter özelliklerinin kurgularındaki detaylardan çıkarılabilmektedir. Kumru ve Pehlivan’ın kızı Sultan’ın karakteri ve davranışları alışılmışın dışıdır. “...*Kumru bunda bir tuhaflık sezer gibi oluyor, hep söyleneni yinelerken tek bir soru sormamasına, kendine özgü bir şey söylememesine şaşıyordu.*” (Yücel, 32) Her söyleneni ne söylendiğini sorgulamadan tekrar eder. Sorulara cevap aramaz, kendi fikrini veya hislerini söylemez; sadece sorulan soruyu tekrar eder.

“...*günlük yaşamda her zaman söylenip yapılan şeylere ilişkin sözler dışında, hiçbir sözü anlamıyor, yineliyor yalnızca, çabucak ezberliyor söyleneni; ama sözcükleri belirttikleri şeylere, bir olaya, bir ortama, bir zamana bağlayamıyor.*” (Yücel, 33) Sultan, bireysel olarak annesinden yardım almadan herhangi bir şey düşünemez, anlatamaz veya isteyemez; iletişim kuramamaktadır. Sultan karakterinin böyle kurgulanması, kapitalizm toplumların bir parçası haline geldikten sonra bu toplumdaki bireylerin makineleştiğinin, kendilerine sunulan ve

dayatılan her şeyi sorgulamaksızın kabul ettiğinin ve bu sistemin bir parçası olmanın gerektirdiği şeyler olarak görülen gereksinimleri koşulsuz yerine getirdiklerinin bir yansıması olarak kullanılmıştır. Tekdüzeleşen bireyler; özgür düşünme, üretme veya bağımsız hareket etme yetilerini yitirmişlerdir. Sultan'ın karakter özelliklerinin bu şekilde kurgulanmasının aksine kardeşi Hakan karakteri bu karakterin zıttıdır. Hakan; çok zeki, herkesten erken okumayı öğrenmiş ve kendi fikirleri olan bir çocuktur. *'Hayır, hakan zehir gibi...sınıfın en iyilerinden, belki de en iyisi; okumayı çoktan söktü, yazmasına da diyecek bir şey yok. Ne sorsan yapıştırıyor yanıtını.'* (Yücel, 33) Kapitalizmin birey üzerindeki etkisini çok küçük bir yaştan itibaren kentte yaşayan bu iki çocuk karakteri üzerinden işleyen yazar, kız ve erkek karakterlerin kişilik özelliklerinin çatışmasını çok belirgin bir şekilde kurgulamıştır. Kapitalizm, kız çocuk figürün bireyselliğini yok etmiş, tekdüzeleşen bir toplumu taklit etmesini sağlamış ve yeteneklerini yok saymıştır. Öte yandan bu sistem erkek figürü beslemiş, zekasını öne çıkarmış ve avantajları göz ardı edilerek yüceltilmiştir. *'Sultan'a kötü davrandığı olmamıştı hiç; ama daha ilk günlerde, onu tümünden Kumru'ya bırakmış, tüm ilgisini Hakan'ın üzerinde yoğunlaştırmış, o ne derse yerine getirmiş, çükünü bile övme konusu yapmıştı.'* (Yücel, 34) Erkekler, sadece erkek olmalarının getirildiği özelliklerden göklere çıkarılırken; kadınlar sisteme teslim olunca, etrafındakilere itaat edince ve benlikleriyle fazla yer kaplamayınca methedilmektedirler. *'Pehlivan'la aynı düşüncede değildi, o hiç de geri zekalı olarak görmüyordu kızını; yap denileni yapıyor, yapma denileni yapmıyordu...kaç kez bir kere altına kaçırmamıştı, tek kusuru kendisine ne söylense yinelemesiydi, o kadar da olurdu.'* (Yücel, 35) Kapitalist bir düzende akıllı kadınlar; boyun eğen, söz dinleyen ve kendi karakterlerini bastıran kadınlar olarak görülür. Tahsin Yücel farklı cinsiyetteki ikizlerin kişilik özellikleri aracılığıyla, bu yeni düzenin bir parçası olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini işlemiştir.

4. Sonuç

Bireyler kimliklerini; buldukları uzamın toplumsal, sınıfsal veya sosyoekonomik yapısı etrafında şekillendirirler. *“Önce uzam vardı. Sonra uzamın her türlü özelliğini üzerinde taşıyan insan var oldu. İlk oluştta nasıl birlikte olduysa daha sonra da öyle birlikte oldu uzam ve insan. Yani birbirinin gerekçesi olan bir bütünün iki farklı görüntüsü.”* (Göka 2001:17) Buldukları uzamla etkileşimi sonucunda insan; günlük yaşam biçimini, inançlarını ve alışkanlıklarını düzenler fakat bu düzenlemeleri yapana kadarki süreç bireyler için kolay değildir. Uzam değişikliğine giden kişiler, özellikle farklı bir düzen ve yaşam biçimi benimsemiş bir uzamla tanışıyorlarsa, yeni bir kimlik arayışına girmek zorunda kalabilirler. Küçük şehir veya kasabalardan büyük kentlere göçen köylü insanın karşılaştıkları bambaşka bir düzene adapte olma mücadeleleri bu duruma örnek olabilir. Bu süreçte bireyler kimlik bunalımıyla başa çıkmaya çalışır ve bu uyumsuzluklar hem kendilerine ve çevrelerine yabancılaşmalarına neden olur. Kasabalılar gittikçe bir kentliye dönüşürken, aynı zamanda gittikçe yalnızlaşırlar. Kentli olma olgusunu yanlış batılılaşma şeklinde hayata geçiren bireyler; modern hayatın güzelliklerini hayatlarına alacaklarına, bir parçası olan herkesi içerisine çeken bir girdaba kapılırlar: kapitalizm girdabı. Kişiler modern bir hayat sahibi olmak için doğru çağdaşlaşma yolunda ilerlemek yerine, kapitalizmin oluşturduğu tüketim toplumunun bir katılımcısı olurlar. Tüketmek bir süre sonra bir bağımlılık haline gelir ve bireyler bağımlılıklarını yatıştırmak isterler. İnsanlar yetinememe duyguları nedeniyle üretilenleri aldıkları, tükettikleri ve daha fazlasını almak istedikleri bir döngüye girerler ve bu döngünün bozulmaması için benliklerinden ödün verirler. Bir süre sonra bireyler ‘mala tapan’ bireyler haline gelirler. İye oldukları nesnelere duydukları yalnızlaşma ve yabancılaşma hislerine bir çare olacaklarını

düşünürler ve bu duygularını bastıramadıkça daha fazlasına ihtiyaçları olduğunu düşünürler. Bu kısır döngüye giren bireyler tek tip bir insan kimliği oluştururlar. Kapitalist bir düzenin oluşturduğu bu kimlikler bireysellikten uzak, üretken olmayan ve tüketime aç, tekdüze insanlar olmuşlardır. Düşünmekten ve kendilerine doğru hedefler koymaktan uzak kişilikler oluşmuştur. Tahsin Yücel “Kumru ile Kumru” yapıtında, kapitalizmin beraberinde getirdiği nesne tutsaklığı, kimlik bunalımı, yabancılaşma ve hatta toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi bir sürü güncel sorunsalı eleştirel bir yaklaşımla işlemiştir. Romanı, birkaç uzam etrafına kurgulayarak keskin uzam geçişlerinin karakterler üzerindeki etkisini; hem uzamsal betimlemelerinden hem de tanrısal bakış açısıyla okura aktardığı karakterlerin o uzamlardaki duygusal dalgalanmaları üzerinden yansıtmıştır. Yapıtta Kumru karakterinin olay örgüsünün sonunda doğru yaşadığı duygusal çöküntü, arzuladığı hayatın beklediğinin aksine bireyi mutsuzlaştıran ve yaşama isteğini körelten bir hayat olmasının bir yansımasıdır. Bireylerin, tüketim toplumlarının bir parçası olduğu kapitalizmin beraberinde getirdiği hızlı yaşanan hayatlarda; mutluluğu getireceğine inandıkları için sahip olmayı arzuladıkları ve hatta taptıkları meta, mutsuzluklarının asıl sebebi olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Göka, Şenol, (2001), *İnsan ve Mekan*, Pınar Yayınları. İstanbul.
2. Şahin, Veysel, (2007), e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences, “*Tahsin Yücel’in ‘Kumru ile Kumru’ Romanında Metanın Tabulaşması*”, 2007, Volume:2 (386-397)
3. Tilbe, Ali; İşler, Ertuğrul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Dergisi, “*Tahsin Yücel’in Kumru ile Kumru’sunda Kişi/Uzam İlişkisi*”, 2008, Sayı:20 (1-18)
4. Tuğcu, T., (2005). *Yabancılaşma Problemi*, Alesta Yay., Ankara.
5. Yücel, T., (2005), *Kumru ile Kumru*, Can Yay., İstanbul.